

רשימות

בפרשת השבוע

פורים

ארורה זרש אשת מפחידי [מתוך הפיוט הנאמר לאחר קריאת המגילה] ראשית יש להבין למה רק זרש ארורה, מה עם כל אוהביו של המן שהצטרפו אליה וכמו שנאמר [ה' י"ד] "ותאמר לו זרש אשתו **וכל אהביו** יעשו עץ..."? עוד קשה מדוע היא ארורה הרי לבסוף חזרה בה שאמרה "אם מזרע היהודים..?"

"ל שהיא היתה היוזמת המציעה את רעיון העץ בשביל לתלות את מרדכי, ויועציה רק הצטרפו ולא יזמו זאת ולכן הם לא מופיעים ראשונים בפסוק, אפילו כשהגיע לביתו קרא ראשונה להם שנאמר [ה' י] "וישלח ויבא את **אהביו** ואת זרש אשתו", ולכן הפסוק היה צ"ל שהם ענו תחילה וגם זרש, ומכיון שהפסוק החליף בניהם ומביא את זרש תחילה סימן הוא שהיא היתה היוזמת.

ומה שכתוב אח"כ [ו' י"ג] שהאוהבים ואשתו [שהפסיקו להיות אוהבים והפכו להיות חכמים] ואמרו "אם מזרע היהודים מרדכי...", לכאורה אשתו חזרה בה ולמה עדיין נחשבת לאשת מפחידי? אלא שרואים בפסוק [שם] שהיא הצטרפה אליהם כמו שמשמע בפסוק "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו", תחילה חכמיו ורק אח"כ זרש, אפילו שהמן פנה בתחילה דבריו לאשתו שנאמר "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו".

[ומה ששינה הפסוק מאהביו לחכמיו, י"ל שפסקו להיות אהביו לאחר שראו אותו מתחיל ליפול, דבר המראה את חולשת האהבה ביניהם].

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר [ח' ט"ז]

נאמר בגמ' מגילה [ט"ז]: אמר רבי יהודה, אורה זו תורה וכן הוא אומר "כי נר מצוה ותורה אור", שמחה זו יום-טוב, ששון זו מילה, וכן הוא אומר "שש אנכי על אמרתך", ויקר אלו תפילין, וכן הוא אומר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ותניא רבי אלעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. ע"כ.

כן הוא גם בתרגום על המגילה שפירש שהפסוק בא לומר שכעת ליהודים היתה רשות לעסוק בתורה ולשמור שבת ומועד ולמול בניהם ולהניח תפילין. פירוש שעד עתה בגלל גזירות המן נאסר על היהודים ללמוד תורה ולקיים המצוות, וכעת לאחר הניצחון הותר להם לקיים המצוות.

והיכן מצינו אזירות אלו של המן? י"ל לפי התרגום שני על הפסוק "ודתיהם שונות מכל עם", מבאר באריכות את מצוות היהודים ומנהגיהם בימים טובים, כמו כן כתוב שם על שמירת שבת ביום השביעי, ולימוד תורה, וגם מוזכר על ברית המילה ביום השמיני לתינוק והמן מתלונן שאין הם מרחמים עליהם, ומכיון שבדברים אלו התלונן על היהודים לפני אחשורוש י"ל שהפכו מאוחר יותר לגזירות ממש. [לגבי תפילין שלא מוזכר בדבריו אולי י"ל שהיהודים בעצמם לא הניחו מפחד, כיון שנאמר עליהם בפסוק "ויראו ממך", לא רצו לריב עם הגויים].

ובפיוט על הניסים שנאמר בפורים "ביקש להשמיד להרוג את כל היהודים", אף על פי שגזר גם על המצוות ומדוע אין זה מוזכר שם כמו שמוזכר בעל הניסים הנאמר בחנוכה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", י"ל שעיקר הגזירה של המן היתה על הגוף ולא על המצוות, והא ראייה שאין זה מוזכר בפירוש בפסוקים.

אך בתרגום שני פירש באופן שונה והוא שכעת לאחר הניצחון היתה ליהודים שמחה גדולה המתבטאת בכמה צורות של שמחה וכפשטות לשון הפסוק.

לפי זה צריך להבין מה צריך הפסוק לכתוב פעמיים שמחה [אורה ושמחה] שהרי נאמר על דברי תורה בפסוק "פקודי ה' ישרים משמחי לב", א"כ כיון שהיו שמחים כבר מהתורה מה צריך שוב שמחה? אלא י"ל ששמחה הבאה מהתורה היא שמחה מיוחדת של אורה ואין דומה לשמחה אחרת, עוד י"ל שדברי תורה מביאים לשמחת הלב שהיא שמחה יותר פנימית.

טעם למצות משלוח מנות בפורים

מובא שתי טעמים בדבר הראשון הוא בעל התרומת-הדשן והוא מזון לצורך סעודת פורים, והסיבה השניה הוא המנות לוי [אלקבץ] הוא להרבות האחווה והרעות, אחרי שהמן אמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים.

הנה י"ל עוד טעם למשלוח מנות והוא סימן וביטוי על שמחה גדולה שיש לאדם שעושה סעודה גדולה וגם שולח לרעייו והוא מטעם שיתוף שמחתו עם אחרים שרוצה שישמחו כולם בשמחתו ובכך תגדל שמחתו, שיודע שגם רעייו שמחים עמו אפילו שיש להם די והותר, [וכמו שבעת צרתו רעייו הם לצידי לסעדו בעת יגונו], אמנם הלשון בנחמיה משמע שמשלח מנות לאין נכון לו, אך י"ל שזהו ביו"ט שצריך לשמח את שלי כמו שפירש שם הרלב"ג, וגם רש"י פירש שהוא לעני שאין לו, אך בפורים שהגמ' במגילה אומרת [ח:]: שבטלו ליו"ט בפורים, וגם הלשון במגילת אסתר הוא "ומשלוח מנות איש לרעהו" לרעהו דוקא ולא לעני, ועל זה בא הלשון במגילה "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו" שמתוך השמחה והמשתה שהוא עושה רוצה שגם חבריו ורעייו ישמחו ולכן שולח להם מנות, ולפ"ז גם נחמיה אומר להם שלחו מנות לעניים שמתוך שמחתכם כשאתם יושבים בבתיכם תשלחו מנות לעניים.

דבר דומה מצינו בפירוש של אחד מן הראשונים רבי יעקב הגוזר על מי שעושה ברית מילה לבנו [מובא בספר כללי המילה לרבי יעקב עמוד 67]: וכך נאמר שם "למחר ביום המילה אבי הבן מרבה שמחה ומשתה ויום טוב **ומשלוח מנות למגדול ועד קטן** משום חביבות המצוה ולכבוד המילה, ושם בודאי אינו משום להרבות ברעות עם חבריו או משום שיהיה להם לסעודה שהרי הם אינם מחוייבים בסעודתו, אלא כמו שאמרנו שהוא דרך שמביע שמחתו הגדולה בזה ששולח מנות גם לאחרים ורוצה שכולם ישמחו בו ויתפללו עבורם. מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforim@gmail.com